

גרין ניו דיל לישראל

מבוא

הגיע הזמן לקחת בחזרה את השליטה על העתיד שלנו.

כבר זמן רב שהתחושה היא שמי שאמורים לדאוג לנו – הממשלה, הפוליטיקאים שבחרנו – לא עובדים למעננו. בזמן שמעטים מרוויחים מהמדיניות הקיימת, רובנו ניצבים מול אתגרים מעוררי חרדה בכל תחומי החיים: רובנו עובדים קשה ועדיין בקושי גומרים את החודש. רבים כלל לא מצליחים למצוא עבודה. עלויות המזון לא תואמות את השכר שלנו. הפנסיה – גם למי שיש כזאת – נמוכה מדי. שעות עבודה ארוכות ופקקים מחסלים את הזמן הפנוי שלנו. החלום שלנו לדירה הולך ומתרחק. המערכות הציבוריות – בריאות, רווחה, תחבורה, חינוך – קרובות לקריסה. ליד הבית אין אוויר נקי, ורבים מאיתנו חיים קרוב יותר למפעלים מזהמים ואתרי אשפה מאשר לפארק ירוק.

מעל כל הבעיות האלה מרחף גם צלו המאיים של משבר האקלים, שנגרם בראש ובראשונה בשל פעילותן של תעשיות ענק, רווחיות לבעליהן אך מסוכנות לכולנו, ושל ממשלה שמקדמת אותן, במקום לדאוג לנו. לא מדובר במשבר עתידי. משבר האקלים – על ההשלכות החמורות שלו על החיים שלנו – כבר כאן, והוא מעמיד את העתיד שלנו בסכנה.

המסמך הזה הוא הזמנה: בואו נפעל ביחד ונשנה את הכיוון שאליו אנחנו הולכים. הזמן שעומד לרשותנו כדי לעצור את משבר האקלים הוא קצר. אבל דווקא מפני שהאתגר שמולו אנו ניצבים הוא כה גדול, יש לנו גם הזדמנות לעשות שינוי גדול בכל תחומי החיים. אנחנו יכולות ויכולים לקחת בחזרה את השליטה על העתיד שלנו ולבנות כאן חברה שתפעל לפי היגיון אחר, חדש – כזה שמתרכז לא ברווחים, אלא ברווחה; כזה ששומר על כדור-הארץ, שהוא הבית של כולנו, מגן על החיים של כל דייריו ומבטיח שאלה יהיו חיים טובים. כמו שמגיע לנו.

משבר האקלים

שינוי האקלים הוא משבר מעשה ידי אדם. השיטה הכלכלית הקיימת מעמידה במרכז צמיחה אינסופית ומתבטאת בייצור בלתי-פוסק של מוצרים שאין בהם צורך אמיתי, רק כדי לגרום לכולנו לצרוך עוד ועוד. תעשיות ותאגידי ענק העומדים בלב השיטה הזו מגלגלים מיליארדי דולרים ומשחררים לאוויר כמות גדולה והרסנית של גזי חממה. לא מדובר רק בפליטות ממפעלים: ייצור אנרגיה באמצעות שריפת נפט, פחם וגז, תחבורה וייצור מזון (כולל שינוע סחורות) הם מהגורמים המרכזיים לפליטת גזי החממה בישראל ובעולם. הגזים האלו גורמים לעלייה בטמפרטורה העולמית הממוצעת, והתוצאה היא שינוי האקלים. כריית המשאבים הבלתי-מרוסנת והפסולת המציפה את הסביבה גורמים להרס שרק מחריף עוד יותר את המשבר.

מה זה אומר בפועל? המשך ההתחממות העולמית בקצב הנוכחי תביא לעלייה בגובה פני הים ולאירועי מזג-אוויר קיצוניים. זוכרים את גלי החום של השנים האחרונות? את גל השריפות בארץ ב-2016? את השיטפונות בדרום ב-2018 או את ההצפות בנהריה ותל-אביב ב-2020? את הבצורות הארוכות של 2004–2011 ו-2013–2018? גם הם תוצאה של שינוי האקלים. בגלל מיקומה במזרח התיכון, ישראל צפויה לסבול במיוחד מהמצב. כבר עתה קצב ההתחממות של ישראל גבוה בממוצע פי שניים מקצב ההתחממות העולמית.

ככל שהמשבר יתגבר, אנו צפויים לעוד ועוד תופעות הרסניות, שכל אחת מהן, כמו הקורונה, יכולה לשתק את הפעילות הכלכלית, לפגוע בענפים שלמים ולגרור הוצאות עצומות לצורך שיקום תשתיות ושיקום המשק. גם הלחץ על מערכות הבריאות והרווחה הציבוריות צפוי לגבור. מי שיפגעו הכי קשה – וכבר נפגעים – הם אלו מאיתנו שמשתייכים לאוכלוסיות המוחלשות, שמסתמכות יותר על אותן מערכות. לאחר-מכן, ניפגע כולנו. אף-אחד לא יהיה חסין להשפעות המשבר. לנוכח כל אלה, משבר האקלים מתגלה לא רק כמשבר סביבתי, אלא גם חברתי, כלכלי ופוליטי.

יש לנו אחריות משותפת לפעול כדי לעצור את המשבר, ואין לנו הרבה זמן. לפי דו"ח הפאנל הבינלאומי לשינוי האקלים (IPCC), אם לא נשלים את השינוי הדרוש בתוך עשור, אנו עלולים לחצות את נקודת האל-חזור שממנה תחל המערכת הטבעית להאיץ את המשבר מעצמה. אם זה יקרה, היכולת שלנו להחזיר את הגלגל לאחור תאבד.

אולם, השינוי בסדר-הגודל הנדרש לא יבוא מהחלטות פרטניות לגבי אורח החיים שלנו. כאשר 80% מפליטות גזי החממה מאז 1988 נעשו על-ידי 100 חברות, בעיקר חברות הגז והנפט, החקלאות התעשייתית ותאגידים אחרים, השינוי הנחוץ דורש התמודדות עם האופן שבו החברה שלנו מאורגנת. יתר על כן, גם שינויים הכרחיים באורח החיים שלנו, כגון העדפת תחבורה ציבורית על רכב פרטי, תלויים בשינוי סדרי העדיפויות בחברה שלנו. שינוי כזה רק מקבלי החלטות יכולים להוביל.

מה עלינו לעשות? אמנם ישראל היא מדינה קטנה מאוד, אך היא מדורגת גבוה במדדי פליטות גזי חממה. לכן עלינו לעבור קודם-כול למקורות אנרגיה חלופיים, כגון אנרגיה סולארית. לצד זה, עלינו להפסיק את הניצול ההרסני של משאבי הטבע העומדים לרשותנו, לסגור תעשיות מזהמות ונצלניות, להבטיח מים ואוויר נקיים ולשמור על הטבע ועל מכלול החיים.

לצד צמצום השפעתנו על הסביבה, עלינו גם להיערך כחברה לאקלים המשתנה ולהגיע מוכנים יותר למשברים שיבואו איתנו. הסתגלות למשבר האקלים היא קריטית לשמירה על החיים שלנו ועל איכות החיים שלנו, לצמצום אי-שוויון ועוד. היערכות והסתגלות טובות כוללות השקעות ציבוריות גדולות וארוכות-טווח בתשתיות, יצירת רשת ביטחון לעובדים ועובדות, הגנה על שטחים פתוחים, יצירת מערכת בריאות ציבורית איתנה, ובכלל – יצירת מערכות ממשלתיות ומקומיות גמישות ומותאמות לשינויי האקלים הצפויים.

הצעדים הדרושים ידועים – השאלה שנתרה היא, איך ניתן לבצע אותם?

השיטה

לו ממשלות העולם היו מקשיבות לאזהרות המדענים ופועלות בזמן, מצבנו היום יכול היה להיות הרבה יותר טוב. אבל העובדה שפוליטיקאים בכל העולם לא עשו זאת אלא העדיפו להגן על האינטרסים של תעשיות הענק המזהמות אינה טעות – היא מדיניות. משבר האקלים הוא משבר פוליטי ומנהיגותי, שנוצר בשל חוסר הנכונות של ההנהגה הפוליטית לקדם את השינוי הנדרש. האחריות עליו נופלת קודם-כול על אותן תעשיות גדולות ועל אותן ממשלות שמשרתות ומקדמות את האג'נדה שלהן.

כיצד זה קורה? הרווחים העצומים של אותן תעשיות מקנים להן השפעה אדירה על מקבלי ההחלטות ברחבי העולם. המשאבים שברשותן מאפשרים להן להפעיל לחץ כדי לקדם מדיניות שטובה להן ופוגעת בציבור, כדוגמת הסרת מגבלות לשמירה על הסביבה, לקדם פוליטיקאים שישרתו את צורכיהן אחרי שייבחרו, להשפיע על פקידים

בעמדות כוח שיודעים שלאחר-מכן מחכה להם משרה נחשקת בשוק הפרטי, לעצב את השיח הציבורי ועוד. ככל שהן עושות זאת יותר, כך גדלים גם כוחן ויכולתן להמשיך ולבצע עוד צעדים כאלו. לכן, זוהי שיטה. כדי להתמודד עם הגורמים למשבר האקלים, עלינו להחליף את השיטה הזו. כיוון שלאותן תעשיות יש כוח רב – והן לא יוותרו עליו פשוט כי נבקש יפה – עלינו לרתום כוחות אחרים, שידחפו לכיוון של מדיניות אחרת. ישנו רק כוח אחד שיכול לעשות זאת – הציבור. והאמת היא, שלציבור – כלומר, לכולנו – יש גם אינטרס עמוק לעשות זאת. מדוע? כיוון שהשיטה הקיימת לא רק מאיימת על האקלים המאפשר את החיים שלנו, אלא היא גם הגורם לשאר האתגרים שעמם אנו מתמודדים בחיי היום-יום. הנזק לסביבה מחד, והאי-שוויון והפערים המתרחבים בחברה מאידך, הם כולם תוצאה שלה.

כאשר הממשלה פועלת למען האינטרסים של טייקונים וחברות ענק במקום למען אלו שלנו, האחים עופר יכולים להרוויח סכומי עתק בעוד מפעליהם מזהמים את האוויר של תושבי חיפה, ערד ורמלה. כאשר השיטה הזו מתמקדת ברווח במקום ברווחה, המדיניות של ממשלת ישראל היא להתנער מאחריותה כלפינו, להפריט ולייבש מערכות ציבוריות, ולמעשה, לחסוך על חשבוננו. הראשונות לשלם את מחיר ההזנחה הממשלתית הן האוכלוסיות המוחלשות ביותר. כך, למשל, תושבי שכונת הארגזים בדרום תל-אביב הם אלו ששכונתם מוצפת בחורף בשל תשתיות עלובות או לא קיימות. כאשר הממשלה גם מסרבת לראות את כולנו כשווים, הפגיעה עלולה להפוך לחמורה עוד יותר. בקיץ, לדוגמה, אלו תושבי הכפרים הלא-מוכרים בנגב, שבתיהם אינם מחוברים לרשת החשמל, שסובלים יותר מכל מגלי החום והטמפרטורות הקיצוניות.

כמו שהקורונה כבר לימדה אותנו, כשמשבר גדול מגיע, כמעט כולנו נפגעים, לא משנה מי אנחנו. הביטחון הכלכלי והתעסוקתי שלנו מתערער, ואנשים עובדים, גם אלו שמצליחים לחסוך מעט לקראת העתיד, לא יכולים להתמודד איתו לבד. הביטחון שלנו בעתיד לא יכול להיות תלוי בשאלה כמה כסף יש לנו בבנק. לכן, כדי שנוכל לעמוד מול אתגרי משבר האקלים וההתמודדות עמו, אנחנו חייבות וחייבים שינוי, ויש לנו רק מה להרוויח ממנו.

השינוי הדרוש

אנחנו יכולות ויכולים לעשות את זה. זה הזמן להחליף את השיטה הקיימת בכזו שפועלת לטובתנו בכל תחומי החיים, ולמען הסביבה והחברה גם יחד. פתרונות לסוגיות חברתיות בוערות הם גם הפתרון למשבר האקלים, והפתרונות הנכונים למשבר האקלים יענו על קשיים חברתיים וכלכליים שכולנו חוות באופן יום-יומי. זה הזמן, לדוגמה, לקדם גם מעבר לאנרגיה ירוקה, וגם לוודא שמי שעובד כיום בתעשייה מזהמת לא יהיה מי שישלם את המחיר. גם לקדם בנייה ירוקה וגם להבטיח שכולנו נוכל להרשות לעצמנו מגורים ראויים. זו הדרך הטובה ביותר להתמודד עם משבר האקלים, והיא גם היחידה שיכולה להבטיח שבמקום להיפגע בדרך, כולנו נרוויח. כדי לצאת לדרך הזו, עלינו לשנות מהיסוד את סדר העדיפויות של הממשלה, משיטה של רווחים למעטים לשיטה של רווחה ושגשוג לכולנו.

מה זה אומר בפועל? מחויבות של המדינה לספק לנו רשת ביטחון בכל מצב שניקלע אליו, על-ידי הבטחה של פרנסה בכבוד, גם בזמן משבר או מחלה; פנסיה מובטחת ונאותה וקצבאות נכות וזקנה ראויות; בנייה מחדש של מערכות בריאות ורווחה איתנות, מערכת חינוך הכי טובה שיש ומערכת תחבורה ציבורית ירוקה ויעילה; השקעות ציבוריות גדולות בפרויקטים של התחדשות עירונית ושיקום תשתיות ישנות או קורסות, ופיתוח מקורות אנרגיה מתחדשת ותעשייה ירוקה, שייצרו מאות אלפי מקומות עבודה חדשים בשלל מקצועות רלוונטיים לכולנו, בשכר ראוי ובתנאים הוגנים; השקעה בפרופריות הגיאוגרפיות והחברתיות בישראל, לפי עקרונות של צדק חלוקתי ותוך סיום של כל אפליה שממנה חלקנו סובלים כיום; יצירת שותפות עם קהילות מקומיות בתהליכי קבלת החלטות, התייעצות עם תושבים ותושבות והבטחת השתתפות פעילה של כולנו בהחלטות הנוגעות לחיינו. ובמילים פשוטות,

בנייה של מדינה שבה כולנו שווים, וכולנו בעלי-הבית – ערבים ויהודים, נשים וגברים, צעירים ומבוגרים, מהמרכז ומהפריפריה.

מדיניות חדשה ששמה אותנו במרכז היא אינטרס של כולנו. הכסף כדי להבטיח זאת קיים, הוא פשוט לא מחולק נכון בתוך החברה שלנו. התקציב הנדרש יכול וצריך להגיע משינוי בסדרי העדיפויות של הממשלה והשקעות של המדינה אשר יובילו לשגשוג שכולנו נהנה ממנו. כשנעשה את זה, נוכל גם להתמודד עם האתגרים האדירים שמשבר האקלים מציב מולנו. הזמן קצר, והמשימות רבות ודחופות. למען עצמנו, למען הדורות הבאים ולמען העולם – זה הזמן לשנות את המציאות.

אנחנו דורשות ודורשים:

- לפעול באופן מידי להתמודדות עם משבר האקלים.
- לשנות מהיסוד את סדר העדיפויות של הממשלה – משיטה של רווחים למעטים, לשיטה של רווחה ושגשוג לכולנו.

כדי לעשות זאת, עלינו:

- להבטיח את הביטחון התעסוקתי והכלכלי שלנו על-ידי יצירה של מאות אלפי משרות חדשות בשכר ראוי במקומות עבודה ירוקים, תוך חיזוק התאגדויות עובדים.
- לזנוח את השימוש במקורות אנרגיה מזהמים ולעבור ל-100% אנרגיות מתחדשות.
- לסגור תעשיות מזהמות שפוגעות בסביבה ובבריאות שלנו ולפתח ולעודד תעשיות ירוקות, תוך הבטחת מעבר צודק של עובדים מתעשיות מזהמות למקומות עבודה חדשים.
- לחזק את מערכות הבריאות, הרווחה, החינוך והתחבורה הציבוריות, ולהחזיר לידי הציבור את השליטה על משאבי הטבע בישראל.
- להשקיע בהקמה וחינוך של דיור ותשתיות, שישרתו את כולנו, ויבטיחו סביבה בריאה, בטוחה וירוקה יותר.
- לפעול תוך התחשבות בקהילות מקומיות ושיתופן בצעדים שיינקטו להתמודדות עם המשבר והבטחת השתתפות פעילה של הציבור בקבלת ההחלטות.
- לחתור לשלום ישראלי-פלסטיני ולשלום עם כל שכנותינו, תוך קידום שיתופי-פעולה להתמודדות עם משבר האקלים.

גרין ניו-דיל לישראל הוא חזון שלאורו נוכל לפעול בתחומים שהם החשובים והדחופים ביותר בהיערכות לשינוי האקלים, לפי העקרונות שפירטנו כאן. השורה התחתונה היא זו: משבר האקלים כבר כאן, והוא מביא עמו סכנות קשות ומיידיות לעתיד שלנו, אבל גם הזדמנות אמיתית לשינוי. בואו ונעשה את זה!

ביטחון תעסוקתי וכלכלי

אנחנו עובדות ועובדים קשה. רבים מדי מאיתנו עובדים שעות ארוכות, לפעמים אפילו בשתיים או בשלוש משרות, ועדיין מתקשים לסגור את החודש. מאות אלפים מאיתנו איבדו את פרנסתם במשבר הקורונה, ועלולים להתקשות במציאת עבודה גם שנים קדימה. עצמאיות, עובדי קבלן וחלקים נרחבים מהחברה שלנו חיים בחוסר ודאות תעסוקתית. אנחנו סובלים מחוסר ביטחון תעסוקתי וכלכלי.

משבר האקלים צפוי להעמיק עוד יותר את חוסר הביטחון הזה. לפי כל ההערכות, הוא יביא לטלטלה בקנה מידה שעוד לא פגשנו: אירועי מזג אוויר קיצוניים יפגעו ברכוש, בתשתיות ובתעשייה ויובילו לפגיעה קשה בענפים נרחבים – חקלאות, תיירות, תעשייה ועוד. אם ביטחון תעסוקתי וכלכלי לכולנו הוא ערך שתמיד חשוב להיאבק עליו, עכשיו זה רק נעשה דחוף יותר. עלינו להוביל לעתיד שבו כולנו נחיה בכבוד ועם תנאי מחיה מספיקים ומובטחים. עתיד בו התעשיות שלנו יזהמו פחות ולא יפגעו בסביבה, בעוד העובדות והעובדים כאן יזכו ליציבות כלכלית, לשכר הוגן ולביטחון בעתיד.

מה צריך לעשות? קודם-כול להבין דבר פשוט: כולנו חלק מהחברה, וכולנו זכאים לחיים בכבוד. עלינו להבטיח שכל אחת ואחד יזכו לתנאי מחיה מספיקים וטובים, שאף-אחד לעולם לא יישאר מאחור, וכל מי שיחפוץ בכך – יזכה בעבודה מובטחת, מועילה ומספקת. עלינו לזכור שהעובדים יותר חשובים מרווחים של טייקונים. כל שינוי צריך להתמקד בנו, בצרכים שלנו וברוחה שלנו. ושינוי - כמו שראינו - הוא דבר דחוף. בבואנו להתמודד עם הגורמים של משבר האקלים והשלכותיו, אנחנו חייבים לקחת בחשבון את הביטחון התעסוקתי של כל תושבי ישראל, ולפתח "משרות ירוקות", שיבטיחו את עתידנו הכלכלי והאקלימי יחד.

מהן "משרות ירוקות"? כל עבודה התורמת לשגשוג שלנו כחברה ולא מבוססת על דלקי מאובנים או תעשייה מזהמת. מדובר במאות אלפי משרות בתחומים רבים ומגוונים: פיתוח מקורות אנרגיה מתחדשת יבטיח מקומות עבודה רבים בייצור, פיתוח, הנדסה, התקנה, שיווק, הפצה ועוד; חקלאות מקיימת ששומרת על הקרקע תוכל גם היא להבטיח משרות חדשות; פיתוח פתרונות לטיפול ירוק בפסולת הוא פתח לקיומם של עסקים קטנים ומקומיים רבים; בנייה ירוקה יכולה לפרנס בעלי מקצועות רבים, החל ממתכננים ומעצבים ועד עובדי בניין; חיזוק התחבורה הציבורית יוסיף אלפי תקנים לנהגות ולנהגים חדשים; נטיעת עצים ושיקום אזורים טבעיים יספקו גם הם הזדמנויות תעסוקה רבות. גם חיזוק מערכות הבריאות, הרווחה והחינוך הוא הזדמנות להבטיח ביטחון תעסוקתי וכלכלי: הגדלה דרמטית של מספר המשרות תביא למצב שבו כולנו מרוויחים – המערכות הציבוריות שלנו יהיו טובות וחזקות יותר, ועוד אנשים יזכו במשרות בטוחות בכל רחבי הארץ. אותו הדבר נכון גם להשקעה בתרבות ובאומנות מקומית. השקעה באלו היא חלק ממעבר לכלכלה שמתמקדת בשגשוג שלנו; על המדינה יהיה להבטיח שמשרות אלו יהיו בתנאים טובים ובשכר הוגן – לרווחת כולנו.

בנוסף, הממשלה חייבת לקדם בדחיפות סגירה של תעשיות מזהמות ומעבר עובדים לתעשיות חדשניות וירוקות. הרווח כאן הוא כפול: גם נבטיח ביטחון תעסוקתי לעובדות ועובדים רבים וגם נעצור את אחד הגורמים המרכזיים למשבר האקלים. כדי להבטיח מעבר מוצלח כמה שאפשר לתעשיות החדשות, המדינה תהיה אחראית לממן את הסבתם של עובדים אלה למקצועות החדשים, או להבטיח להם תנאי פרישה מכובדים. לצדם, יוכלו ליהנות מהם עוד אנשים רבים נוספים, שיזכו גם הם בביטחון תעסוקתי מחודש. במסגרת מחויבותה המחודשת לשמור עלינו, הממשלה צריכה להבטיח שזכויות העובדים בתעשיות חדשות אלו יישמרו במלואן, שהם יועסקו בצורה ישירה ולא קבלנית, וששכרם יהיה הוגן.

עלינו לחזק גם את העבודה המאורגנת. אנחנו חייבים להבטיח שלעובדות ולעובדים – כלומר, לנו – יהיה כוח. הכוח הזה עובר בהתארגנויות בכל מקומות העבודה, בהפסקת המלחמה של הממשלה בארגוני העובדים ובהבטחת ייצוג לנציגי העובדים בדירקטוריונים של מפעלים וחברות. ובכלל, הגיע הזמן ששוק העבודה כאן יעבוד בשבילנו – עם שכר מינימום בגובה 40 ש"ח לשעה, עם איסור על העסקה קבלנית, עם שבוע עבודה של עד 35 שעות שבועיות. זו המשמעות של שיטה חדשה – הגנה גם על הסביבה וגם עלינו.

ולסיום, חשוב לזכור שביטחון כלכלי זה גם פנסיה. כיום, כספי הפנסיות של ציבור העובדים בישראל מושקעים בחברות דלקי מאובנים ובתעשיות מזהמות. אבל החברות הללו פוגעות בסביבה, בבריאות עובדיהן, כפועל יוצא – כולנו. אנחנו צריכים להפסיק להשקיע בחברות מזהמות ולהתחיל להשקיע במעבר צודק לכלכלה ירוקה. וכמובן, אנחנו חייבים להבטיח שכולנו נהנה מפנסיה מובטחת, שתבטיח לנו חיים בכבוד.

ביטחון תעסוקתי וכלכלי נוגע ישירות לחיים של כולנו. דווקא כשאנו ניצבות מול משבר האקלים, יש לנו הזדמנות להבטיח זאת. אנחנו חייבות וחייבים לבנות שיטה שבה העבודה שלנו מובטחת, ושבמסגרתה נדע תמיד שלא משנה מי אנחנו, באיזה שלב אנחנו בחיים, או מה הן נסיבות חיינו הייחודיות – ניהנה מתנאי מחיה ראויים, מספיקים ומובטחים. מהצעדים שפורטו כאן נרוויח פעמיים – גם נזכה לביטחון כלכלי ותעסוקתי, וגם נתמודד עם הגורמים המרכזיים למשבר האקלים.

אנרגיה

אנרגיה חיונית לחיים שלנו, זה ברור. קירור בקיץ המתארך או חימום בחורף הם תנאים הכרחיים לשרוד בישראל. כבר כיום, רבים מאיתנו לא יכולים להרשות לעצמם להפעיל מזגן בקיץ, או תנור בחורף. אחרים, כמו התושבים הערבים-הבדואים בכפרים הבלתי-מוכרים בנגב, לא מחוברים כלל למערכת החשמל. ככל שיתגברו השפעות משבר האקלים, התלות שלנו באנרגיה זמינה, נקייה וזולה רק תלך ותגבר.

אבל כמו שאנרגיה חיונית לחיינו, הייצור שלה כיום פוגע בנו. ייצור חשמל מפחם ומגז טבעי אחראי לבדו לרוב זיהום האוויר בישראל, שגורם לאלפי הרוגים בשנה, ולמחלות אצל רבים אחרים. זיהום ממכונות שמונעות בדלקים מזהמים אחראי לרוב הזיהום במרכזי הערים, והשכונות והערים העניות יותר הן שסובלות הכי הרבה. אוכלוסיות בעלות נגישות פחותה לשירותי בריאות טובה ומונעת, הן שנפגעות ממנו בצורה הכי משמעותית. ייצור חשמל הוא גם הגורם מספר אחת של פליטות גזי חממה שגורמות למשבר האקלים. הזמן לפעול כדי לשנות זאת הוא עכשיו.

איך? כיום, שוק האנרגיה נשלט על ידי מספר קטן של טייקונים שמרוויחים מהמצב הקיים ומאיימים על העתיד שלנו. מיצחק תשובה במשק הגז, דרך משפחת עופר בבז"ן ובמפעלים המזהמים בנגב, קצא"א שאחראית לאסון בשמורת עברונה, ועד חברת שברון העולמית. במשך שנים הם משתפים פעולה עם ממשלות ישראל בהגברת משבר האקלים, בהסתרת ההשפעות שלו עלינו, בחלוקה לא שוויונית וריכוזית של משאבי הטבע והרווחים מהם, ובעצירה של כל שינוי שיכול להיות לטובתנו. הם ודומיהם עושים את זה בכל העולם.

אבל אנחנו חזקים מהם. אנחנו יכולות וחייבים לעצור מיד את האופן ההרסני שבו מייצרים כיום אנרגיה ולעבור ל-100% אנרגיות מתחדשות, ובפרט לאנרגיית השמש. עלינו לעצור את החיפוש וההפקה של דלקי מאובנים ולסגור את כל המפעלים שמייצרים מהם כיום אנרגיה, תוך הבטחת מעבר תעסוקתי צודק ובטוח לכל העובדים בתעשיות אלו. צעדים כאלו יהיו לטובתנו גם בהיבט הכלכלי: המעבר לאנרגיה ירוקה לבדו יכול לייצר מאות אלפי מקומות עבודה חדשים וייצור הזדמנויות לאנשים וקהילות להיות הבעלים של האנרגיה שהם מייצרים, עם פאנלים

סולאריים על גגות מבנים ובחצרות. בכלל, עלינו לדאוג שמקורות האנרגיה המתחדשת שנפתח יישארו בשליטת הציבור. אם נעשה זאת, נתרם גם לביזור של ייצור האנרגיה בישראל - מהלך שיש לו יתרונות סביבתיים, כיוון שהוא מאפשר שמירה על יותר שטחים פתוחים; הוא חסכוני, כיוון שהוא פוטר אותנו מהצורך בתשתיות מאסיביות להולכת חשמל למרחקים ארוכים ובמתח גבוה; והוא גם מחזיר את הכוח לאנשים ולקהילות המקומיות.

ולבסוף, אנחנו חייבים להבטיח לכל אדם נגישות לאנרגיה כדבר בסיסי, אבל אנחנו יכולים גם לעשות יותר מזה. עלינו לדאוג שהשכונות והערים שלנו יהיו מלאות בעצים שסייעו בקירור בקיץ; שהמבנים שלנו יהיו ירוקים ויספקו אוורור ותאורה טבעיים; שהתחבורה הציבורית תאפשר לנו חיים טובים בלי רכב פרטי, ושכלי הרכב שיישארו יהיו מונעים בחשמל ולא יזהמו וירעישו במרכזי הערים. כל אלו יורידו לנו את חשבון החשמל, יסייעו לעצירת משבר האקלים וייצרו לנו מרחבים נעימים יותר לחיות בהם. כל זה מגיע לנו, וביחד נוכל להביא את העתיד הזה.

אנרגיה חיונית לחיים שלנו, וכך גם המאבק בהשפעות משבר האקלים. יש לנו הזדמנות לפעול בשני המישורים יחד, כדי להבטיח אנרגיה זולה ונקייה, בסביבה פורחת, לכולנו.

ניידות

קשה להגיע בישראל ממקום למקום. שאלתם את עצמכם פעם למה הכול תקוע? התשובה היא תכנון כושל, ששם במרכז את השימוש ברכב פרטי במקום לעודד חלופות אחרות. אנחנו משלמים על זה ביוקר: אנחנו עומדים שעות בפקקים וסובלים ממערכת תחבורה ציבורית לא יעילה. אם אנחנו גרות ביישובים ללא תחבורה ציבורית טובה, או שאין לנו גישה לרכב, אנחנו לא יכולות למצוא עבודה מתאימה או להגיע בקלות ללימודים ולשירותים חיוניים. אם אנחנו גרים בערים, המשמעות היא לעיתים חיים בשכונות ללא מדרכות, שבליבן כבישים סואנים ומסוכנים. לכולנו מדובר בסיטואציה נגמרת. ככל שהשפעות משבר האקלים – כדוגמת גלי חום – יגברו, כל זה יהפוך לקשה עוד יותר.

כשהערים ומערכת התחבורה שלנו מתוכננות סביב הרכב הפרטי, אנחנו גם מחריפים את משבר האקלים, שכן תעשיות הרכב והנפט הן גורם מרכזי לפליטת גזי חממה. לכן, אם נבנה את מערכת התחבורה שלנו מחדש סביב התחבורה הציבורית – ונבסס אותה על חלופות לנפט ולגז – נוכל גם להגיע ממקום למקום במהירות וביעילות וגם להיאבק באחד הגורמים המרכזיים למשבר המאיים עלינו.

איך נעשה את זה? נתקדם בכיוון ההפוך למדיניות הנוכחית. עכשיו, יותר מתמיד, יש הכרח לנהל את התחבורה הציבורית לטובת אינטרסים ציבוריים ולא על בסיס שיקולי רווח. בעלות וניהול ציבורי של מערכת התחבורה הציבורית בידי חברה ממשלתית או מוניציפאלית תאפשר שמירה על האינטרסים שלנו כנהגות ונהגים ונוסעות ונוסעים ותשרת סדר יום של תחבורה ירוקה ולא מזהמת.

במשך עשורים, הממשלה חונקת את התחבורה הציבורית ומוציאה מכרזים להפעלתה. היא קוראת לזה "התייעלות", אבל התוצאה היא פגיעה בשכר ובתנאי העבודה של נהגי אוטובוס כדי לחסוך עלויות למפעילים, וכתוצאה מכך – מחסור של אלפי נהגים. לכן, הדבר הראשון שאנחנו צריכים לעשות הוא להבין שהנהגים והנהגות הם המפתח למערכת תחבורה יעילה ולפעול מייד כדי לשפר את תנאייהם, להבטיח את ביטחונם התעסוקתי וזכויותיהם, ולמשוך נהגות ונהגים חדשים למקצוע.

בנוסף, זה הזמן ליצור מערכת תחבורה שמתוכננת מראש כדי לענות על הצרכים שלנו. כיום, האוטובוסים נוסעים לרוב באותם נתיבים עם הרכב הפרטי ועומדים איתם בפקקים. הרכבת לא מגיעה לכל מקום, ותחנותיה נמצאות מחוץ למרכזי הערים ואינן נגישות. במקום זה, יש לרשת את המדינה בנתיבי תחבורה ציבורית, שישלימו את

מערכת הרכבות ויאפשרו לנו להגיע ממקום למקום בקלות ובמהירות. כך נוכל סוף-סוף לזנוח את הרכב הפרטי. אם נבטיח שהתחבורה הציבורית תעבוד 24/7 – תוך התחשבות ברגשות התושבים – ותהיה נגישה לכל, נפחית עוד יותר את התלות שלנו במכוניות. אם נהפוך אותה לחינמית, נוכל להיפטר כמעט לחלוטין מרכב פרטי ולצמצם עוד יותר את הפערים בחברה.

תחבורה ציבורית כזו תותאם לצרכים של כל ישוב וישוב. זו הזדמנות להכניס תחבורה ציבורית שמתאמת לרחובות צרים ומתעקלים כדי ליצור חלופות למכונית גם לחברה הערבית בישראל. דרך בניית מערכת תחבורה ציבורית יעילה נוכל להחזיר את הערים ושכונות המגורים שלנו לאנשים: לפנות נתיבים בכבישים לאופניים וחלופות אחרות למכונית, ולפנות שטחי חניה למרחבים ציבוריים שכולנו נוכל להלך בהם בבטחה. בכלל, הגיע הזמן שנחשוב על ערים ללא רכב פרטי כלל, ערים שאליהן יורשו להיכנס כלי-רכב המונעים בחשמל בלבד, או ערים שהכניסה אליהן ברכב פרטי תהיה תחת תשלום "אגרת גודש", שההכנסות ממנה יושקעו בתחבורה הציבורית. דמיינו עיר שאין בה מכוניות פרטיות – האוויר בה יהיה נקי יותר, היא תהיה הרבה יותר שקטה, בטוחה וירוקה, והתחבורה הציבורית בה לא תיתקע בפקקים. זו תהיה עיר שטוב יהיה לחיות בה.

וכמובן, עלינו להעביר את מערכת התחבורה הציבורית שלנו לכזו המונעת באמצעות חשמל. זה אפשרי וזה כבר קורה בעולם. כך נצמצם את התלות שלנו בדלק ואת זיהום האוויר הקטלני שממנו כולנו סובלות וסובלים.

מערכת התחבורה בארץ לא עונה על הצרכים שלנו. יש לנו הזדמנות שאסור לפספס לתקן זאת. בואו נבנה מערכת תחבורה חדשה, כזו שכולנו מרוויחים ממנה, כולל כדור-הארץ.

בריאות

הסביבה שלנו משפיעה על הבריאות שלנו. לאיכות הדירות שבהן אנחנו חיים, לטיב המזון שאנחנו אוכלים, לאוויר שאנחנו נושמים, למזהמים שאנו נחשפים אליהם, לשטחים פתוחים או לזמינות של פארק ירוק בשכונה יש השפעה מכרעת על הבריאות שלנו. בישראל, האי-שוויון החברתי והכלכלי בא לידי ביטוי גם בבריאות – בפריפריה חיים פחות, בחברה הערבית חיים פחות, וגם בעלי הכנסה נמוכה חיים פחות. פעמים רבות, מי שנאבקים רק כדי להחזיק את הראש מעל המים אינם יכולים להרשות לעצמם לרכוש מזון בריא, מתגוררים בדירות ובתים שמהווים סכנה בריאותית, חייבים להמשיך לעבוד גם כשבריאותם נפגעת ואינם יכולים לרכוש ביטוחים משלימים יקרים.

התעשייה ומערכת התחבורה שאחראיות למשבר האקלים פוגעות גם בבריאותנו. תעשיית דלקי המאובנים, הכוללת פחם, זיקוק נפט ודלק מגז, לא רק פולטת לאטמוספירה גזי חממה ומאיצה את ההתחממות הגלובלית, היא גם מזהמת את האוויר שאנחנו נושמים. כך, תושבי חיפה, אשדוד ומישור החוף כולו חשופים לסיכונים בריאותיים, כגון סרטן ומחלות נשימה. לצדם, אזרחי המדינה כולם סובלים מזיהום אוויר קשה שנגרם מתחבורה. גם כאן, פליטת גזים לא רק מביאה להתחממות גלובלית, אלא מהווה גם אחד הגורמים המובילים לתחלואת לב, כלי דם ומערכת הנשימה. אנחנו משלמות ומשלמים על כך בחיי אדם: בכל שנה מתים בישראל כ-2,500 איש מזיהום אוויר כתוצאה מתעשייה ותחבורה. ככל שהשפעתו תתגבר, משבר האקלים רק יחריף את הבעיה. צפויים לנו חודשי קיץ ארוכים וחמים יותר, גלי חום רבים וקשים יותר, יותר זיהום אוויר ויותר מחלות מידבקות. הנפגעים העיקריים יהיו ילדים, קשישים, עניים, מי שסובלים ממחלות קיימות, ומי שחיים בשולי החברה, סובלים כעת מאפליה ויתקשו להתגונן מפני הסכנות שבדרך.

אל מצב זה ואל המשבר הבריאותי הבא אנחנו מגיעים עם מערכת בריאות ציבורית מוחלשת וחנוקה. במשך שנים, מערכת זו הורעבה תקציבית בידי הממשלה, במטרה לקדם את הפרטתה. כיום רק 60% מההוצאה על בריאות

היא ציבורית (לעומת 80% בגרמניה, לדוגמה) והמגמה רק מתרחבת עם ביטוחים משלימים ושירותי רפואה פרטיים. יש מי שאומר לנו שפרטי זה גם יעיל, אבל יעיל למי? בארצות-הברית, לדוגמה, מערכת הבריאות היא פרטית בעיקרה, והיא גם היקרה בעולם. במקביל, רמת הבריאות שהיא מספקת היא מהנמוכות בקרב המדינות המפותחות. במילים אחרות, רפואה פרטית מונחית על-ידי רווחים, לא על-ידי האינטרס שלנו כציבור. גם בישראל, מערכת הבריאות כיום ממוקדת בהישרדות כלכלית ולא בהיערכות למשברים שיבואו. בהתאם, השאלות האם נהנה משירותי בריאות טובים או האם הסביבה שלנו פוגעת בבריאות שלנו או מיטיבה איתה הן שאלות של מדיניות, ויש מה לעשות לגביהן. גם כאן, הצורך הדחוף להתמודד עם משבר האקלים הוא הזדמנות לבנות שיטה חדשה שגם תגן עלינו מפני נזקי המשבר, וגם תבטיח מדיניות שוויונית בבריאות.

מה עלינו לעשות? ראשית, עלינו להבטיח שמערכת הבריאות הציבורית שלנו תוכל להבטיח טיפול טוב לכולנו. לכן, הממשלה חייבת להגדיל דרמטית את השקעתה במערכת הבריאות הציבורית, להוסיף תקנים לרופאות, אחיות, ועובדות מעבדה ולעצור את תהליכי ההפרטה במערכת. במקביל, עלינו לטפל בגורמים המסכנים את בריאותנו ואת עתיד האנושות – לסגור את התעשיות המזהמות כפי שהוזכר, ולקדם מעבר ל-100% אנרגיה מתחדשת ותחבורה ציבורית חשמלית ונגישה. עלינו לעודד רכיבה על אופניים והליכה ברגל על-ידי תכנון עירוני מתאים, סלילת שבילי אופניים ונטיעת עצים שיצלו על המדרכות. בכלל, עלינו להפוך את המרחב הפרטי והציבורי לבריאים ומקיימים (ובכלל כאלה שכיף לחיות בהם. מגיע לנו) – להגן על שטחים ירוקים ולעודד שתילת עצים. עלינו לקבוע ולקדם סטנדרטים של בנייה ירוקה, בפרט בדיוור הציבורי. פתרונות פסולת מתקדמים, בפרט ביישובים ערביים ובדואים, ימנעו את השריפה המזהמת של פסולת. סבסוד ממשלתי למזון בריא יסייע להפחתת צריכת אוכל מזיק ומזון מהחי, ולכן גם יפחית את הנזקים האדירים שגורמת תעשייה זו לסביבה.

הבריאות שלנו נמצאת בידיים שלנו. כיום, אותן תעשיות שפוגעות בעתיד העולם פוגעות גם בבריאותנו, והשיטה הקיימת מעודדת את אותן תעשיות ולא פועלת לטובתנו. הצעדים שפורטו כאן יוכלו להבטיח לנו ולדורות הבאים בריאות טובה יותר, בסביבה בריאה יותר.

דיוור

לכולנו מגיע בית. בית זה לא רק המקום שבו אנו גרים – בית הוא גם שייכות וביטחון בעתיד. אבל כיום, הזכות הבסיסית הזו כמעט ולא מתקיימת. לא משנה כמה נחסוך, רובנו לעולם לא נוכל לרכוש דירה, וגם אם נגור בשכירות, בקושי נעמוד בעלויות שכר הדירה. רבים מאיתנו חיים בדירות באיכות ירודה, בשכונות צפופות ורועשות, או לחלופין, בשכונות מרוחקות ממרכזי תעסוקה, המחייבות אותנו לבלות שעות רבות כל יום במכונית. קשה לבנות עתיד במצב כזה.

כיצד קשור משבר האקלים לתחום הדיוור? ראשית, המשבר מדגיש עוד את הבעייתיות של דירות שאינן מתאימות לתנאים של חום, קור ולחות קיצוניים. הבנייה בארץ, למשל, מתבססת יותר ויותר על מיזוג-אוויר (מזהם) במקום על שיטות בנייה ירוקה ותכנון נכון של סביבת הבית. אירועי גשם קיצוניים והצפות צפויים להביא לקשיי תחזוקה נוספים.

שנית, כאשר יותר ויותר אנשים חיים בערים, משבר האקלים מציב בפנינו הזדמנות ואתגר: להפוך את הערים שלנו לנעימות, נקיות וירוקות, יעילות אנרגטית, ועם דירות ברות-השגה לכולנו. ערים יכולות להיות סיוט לגרים בהן - אך הן לא חייבות להיות כאלו. הן יכולות וצריכות להיות מקומות שטוב לחיות בהם, ושהחיים בהן

טובים גם לסביבה. עלינו לאפשר לכל אחת ואחד לגור בערים וליהנות מקרבה למקומות עבודה ולשירותים, וכך להבטיח דיור טוב יותר לכולנו, תוך שמירה על הסביבה ועל שטחים ירוקים.

איך נוכל לעשות זאת? דבר ראשון עלינו לשחרר את תחום הדיור מאחיזתם של כוחות השוק. בית לא אמור להיות עסק, הוא אמור להיות זכות בסיסית. לכן על המדינה לחזור ולקחת אחריות על מצב הדיור כאן. כשהיא תעשה כן, היא צריכה קודם-כל לחזק את הדיור הציבורי. כיום, הדיור הציבורי מופרט, מאגר הדירות בו קטן, ורבים מהזכאים מחכים שנים לפני שהם זוכים בדירה, אם בכלל. בואו ונלך בכיוון ההפוך: נחזיר את השליטה בדיור הציבורי לידי הציבור, נעביר את ניהולו לידי המדינה או הרשויות המקומיות באופן שיבטיח את כוחם של הדיירים להשפיע על ניהול המערכת, ונגדיל דרמטית את הזכאות לדיור ציבורי. במקביל, נגדיל דרמטית גם את מספר הדירות בדיור הציבורי בערים, על-ידי רכישה של דירות חדשות לטובתנו ובניית דירות נוספות.

לצד הדיור הציבורי, הגיע הזמן לדאוג שיהיה כאן גם דיור בר-השגה. על המדינה לדאוג שבכל עיר ושכונה – ובוודאי בכל פרויקט בנייה חדש – יוקצו דירות הן לדיור הציבורי והן דירות לדיור בר-השגה. דירות אלו ייבנו לפי הצרכים המגוונים שלנו – דירות קטנות, בינוניות וגדולות, תוך תכנון עירוני שרואה את כולנו, ומחיריהן יהיו שווים לכל נפש ומפוקחים. הן לא ייבנו למטרות רווח, הן ייבנו למטרות רווחה. דיור בר-השגה יהיה טוב לקהילות שלנו: הוא יצמצם פערים, יאפשר לאנשים נוספים לחיות במרכזי הערים וימנע מצב של שכונות מופרדות לעשירים בלבד. לכולנו יש רק מה להרוויח מכך.

בנוסף, הגיע הזמן להגן על שוכרי הדירות. אפשר לפתח שכירות מוגנת וארוכת-טווח, במסגרתה נוכל לשכור דירה ולדעת שהמחיר שאנו משלמים עליה לא יקפוץ לפתע, וכי לא נעמוד בפני סכנת פינוי בכל שנה מחדש. ישראל היא אחת המדינות היחידות בעולם המפותח שאינה מתערבת בתנאי השכירות, במחירי השכירות ובתדירות ההעלאה של שכר הדירה, ובכך היא מפקירה את אזרחיה. ברגע שהיא תתערב ותקבע סטנדרטים נאותים לתנאים בדירות להשכרה ולחוזי שכירות, מיליוני אנשים, במיוחד מאוכלוסיות מוחלשות או מי שמתמודדים עם חוסר ביטחון כלכלי, ינשמו לרווחה.

ככל שהאוכלוסייה גדלה, כך גם יגדל הצורך לבנות דירות נוספות. על המדינה לדאוג שהבנייה תיעשה באופן שחושב עלינו, על הצרכים המגוונים שלנו, ועל הסביבה. לכן במקום בנייה מאסיבית של שכונות חדשות שרובנו איננו יכולים להרשות לעצמנו לגור בהן, הגיע הזמן להתחדשות עירונית, תוך הקפדה על תכנון עירוני שמביא את כולנו בחשבון. בשכונות אלו יישמרו שטחים ירוקים וציבוריים, הן יהיו מוארות באופן נעים, הן יהיו נגישות לתחבורה ציבורית ונעימות למעבר, והן ייבנו תוך מחשבה על חיזוק הקהילתיות בהן ועל האנשים החיים בהן, במקום על רכב פרטי. כל פרויקט בנייה וחינוש חייב לכלול דירות מגוונות מבחינת הצרכים, כדי שכמה שיותר מאיתנו יוכלו ליהנות מהן - דירות דיור ציבורי, דיור בר-השגה, וכדומה. חשוב לזכור: שכונות טובות ונעימות הן כלי מעולה לצמצום פערים חברתיים, כמו גם לצמצום פליטה של גזי חממה, כי הן מצמצמות, למשל, את הצורך ברכב פרטי. ככל שנאפשר ונתעדף מגורים בקרבת העבודה ועבודה בקרבת המגורים, יקטן העומס על מערכות התחבורה, ותגדל היכולת של אנשים להתפרנס במסגרת הקהילה, תוך העצמת הכלכלה המקומית.

וכמובן, הבנייה בישראל חייבת להיות לפי התקנים הירוקים הקיימים והמקובלים בעולם. כיום, ענף הבנייה הוא מהענפים המזהמים ביותר שישנם, אך זה לא חייב להיות כך. דירות הנבנות לפי תקנים ירוקים הן יעילות וחסכוניות יותר בשימוש באנרגיה, מותאמות לאקלים הישראלי, והן בנויות מחומרים שהם ידידותיים לסביבה ושאינם פוגעים בבריאות. אלו הן דירות שטוב לחיות בהן, ושטוב לחיות בסביבתן.

המאבק בהשלכות משבר האקלים הוא מאבק על הבית של כולנו. שמירה על זכותנו לדיור בר-השגה ושמירה על סטנדרטים גבוהים לדיור היא חלק מהמאבק הזה. אנחנו יכולות ויכולים להבטיח דירות זולות יותר וטובות

יותר, בשכונות נעימות יותר ועם שמירה על שטחים פתוחים, ובעיקר - אנחנו יכולות להבטיח שכל זה יקרה ביחד.

ביטחון תזונתי וחקלאות

בואו נדבר על אחד הדברים הכי בסיסיים עבורנו – מזון. מזון הוא חלק בסיסי מהחיים של כולנו, מהתרבויות שאליהן אנחנו משתייכים, וכמובן – מזון זה גם ביטחון. בית שיש בו מקרר מלא הוא בית שיש בו ביטחון בעתיד. בהתאמה, הדבר הראשון שאנחנו דואגים לו בימי משבר הוא שלנו ולמשפחתנו יהיה די אוכל. הצורך הבסיסי הזה, שתמיד יהיה לנו די מזון איכותי ובריא, ובמחיר שווה לכל נפש, הוא המשמעות הראשונה והפשוטה של 'ביטחון תזונתי'.

הדרך לביטחון תזונתי עוברת קודם-כל בחקלאות פורחת. אבל החקלאים בישראל נמצאים במשבר מתמשך. כשאנחנו מסתכלים על מחירי הפירות והירקות הגבוהים בשוק, במכולת או בסופר, אנו עשויים לחשוב שהחקלאים הם שמנפחים את המחיר על חשבוננו. אבל האמת היא שהם ואנחנו קורבנות של אותו סדר-יום שבמקום לקדם את החקלאות המקומית, מקדם יבוא של מזון מחו"ל ואת האינטרסים של תאגידי-ענק, נדל"ן ורשתות שיווק הגוזרות קופון שמן של פערי-תיווך. זהו סדר-יום שמסכן אותנו: אם נסתמך רק על יבוא מזון, אנו עלולים למצוא את עצמנו עם חוסרים ברגעי משבר או עם מחירים מאמירים למוצרים חיוניים.

אם כל זה אינו מספיק, הרי שמשבר האקלים מהווה איום ממשי על עצם היכולת לקיים חקלאות, שכן הוא גורם למזג-אוויר קיצוני, לשינוי במשטר הגשמים ובתנאי הגידול, למחלות צמחים ועוד. במקביל – החקלאות המתועשת עצמה היא גורם משמעותי למשבר האקלים. השימוש הנרחב בדשנים חנקניים, בדלקים למכונות ולקירור, השינוע של תוצרת חקלאית מחו"ל וחקלאות משק החי – הם כולם גורמים מרכזיים לפליטת גזי חממה. החקלאות המתועשת גם "הורגת" את הקרקע. כבר עכשיו, כ-15% מהקרקעות החקלאיות בישראל, וכ-50% מהקרקעות החקלאיות ברחבי-העולם איבדו את פוריותן. אם נמשיך כך, מומחים צופים כי תוך שישים שנה תאבד כל הקרקע הפורייה בעולם! ועדיין, על-אף שכל זה ידוע היטב, הממשלה לא פועלת כדי לשנות כיוון.

מה עלינו לעשות? עלינו לקדם חקלאות בת-קיימא, משמרת ומשקמת, כולל חקלאות עירונית – על גגות וקירות ובשטחים שבין הבניינים. חקלאות כזאת אינה באה על חשבון השטחים הטבעיים, מפחיתה משמעותית את פליטות גזי החממה ואף סופחת אותם מן האוויר. מדובר בחקלאות המתבססת על הטבע ומשתלבת בו ובחיי התושבים, ללא שימוש בכימיקלים מזיקים לסביבה ולבריאות שלנו. תמיכה ממשלתית בה תיצור הזדמנויות תעסוקה ופרנסה נרחבות, תיצור ביטחון תזונתי על-ידי ביסוס יכולתה של מדינת ישראל לספק לאזרחיה את רוב התוצרת החיונית ללא צורך בשינוע מרחוק, ותאפשר לכולנו תזונה מיטבית ובריאה במחירים שווים לכל נפש. בזכות שמירתה על בריאות הקרקע, חקלאות כזו גם תבטיח את יכולתנו להמשיך ולהזין את עצמנו בעתיד.

חקלאות עירונית תאפשר גם להתמודד עם התגברות החום בתוך הערים, באמצעות גגות ירוקים ושתילה נרחבת של עצים וצמחייה מגוונת בערים. כבר עכשיו השטח הבנוי חם משמעותית מהסביבה הפתוחה שמסביב, ותופעה זו מחריפה בעקבות משבר האקלים, במיוחד בחלקים המזרחיים של הערים. אנחנו חייבים לטפל בכך לפני שהחום בערים יעשה בלתי-נסבל.

במקביל נדרש שינוי סדרי העדיפויות בשוק המזון, כך שכולנו נוכל ליהנות מיותר מזון בריא, איכותי וזמין. גם תמיכה בערוצי שיווק ישירים ובעסקים קטנים, כגון חקלאות בתמיכת הקהילה, שוקי איכרים, קואופרטיבים, מכולות שכונתיות ועוד תוזיל את התוצרת ותשפר את זמינותה וטריותה, לצד חיזוק הכלכלה המקומית והקהילה.

ביטחון תזונתי חשוב תמיד. משבר האקלים יהפוך אותו לחשוב עוד יותר. יש לנו דרך להבטיח שכולנו נוכל ליהנות ממזון איכותי במחירים הגיוניים. מה שדרוש - הוא לפעול עכשיו.

ביטחון ושלום

מגיע לנו לחיות בביטחון. מגיע לנו לדעת שלא ניגרר למלחמות שיסכנו את חיינו, שילדינו יוכלו לבנות כאן עתיד, ושאיננו צריכים לחשוש לצאת לרחוב. הכיבוש המעמיק והסכסוך עם מדינות האזור יוצרים חוסר ביטחון מובנה בחיים שלנו. המציאות הזו פוגעת בכולנו – קודם-כול בפלסטינים בשטחים הכבושים, אך גם ביהודים ובערבים החיים בישראל. אי-אפשר לבנות שיטה חדשה מבלי לשים לכך סוף.

את הכיבוש יש לסיים גם ללא קשר למשבר האקלים, אך משבר האקלים הופך את הצורך בשלום ובשיתופי-פעולה אזוריים לחשוב עוד יותר. המזרח התיכון פגיע במיוחד להשפעות המשבר, וכדי להתמודד עמו יידרש שיתוף-פעולה ברחבי האזור, ובפרט עם שכנותינו, במגוון פרויקטים משותפים בתחומי התשתיות, האנרגיה, המים והחקלאות. שיתוף-הפעולה הנדרש הוא אינטרס משותף של כל החיים באזור. הוא מהווה סיבה נוספת לחתור לשלום, ובמקביל, הוא גם הזדמנות אמיתית לבנות גשר לשלום. זה עד כדי כך פשוט: משבר האקלים מאיים על כולנו, בלי התחשבות בגבולות ולאומים.

גם לכיבוש עצמו יש השפעות אקלימיות ישירות. תחת השליטה הצבאית בשטחים, המחסור בשירותי פינוי פסולת וטיהור שפכים יוצרים פליטת גזי חממה. מפעלים ישראליים פועלים בשטחים, מבלי שיחולו עליהם חוקי הזיהום הישראליים וללא פיקוח, ומזהמים את הסביבה של כל תושבי האזור, לרבות הישראלים, באופן שלעולם לא היה מותר להם בישראל. היעדר תכנון עירוני, תופעת צפיפות גוברת ופגיעה מתמשכת בשמורות טבע מביאים להחרפת הפגיעה בסביבה בשטחים שאינם כפופים לחוק הישראלי. זוהי רק סיבה נוספת לסיים את הכיבוש.

מסיבות אלה ואחרות, אנחנו חייבים לקדם את השלום ושיתופי-פעולה אזוריים. אילו שיתופי-פעולה נוכל לקדם? ראשית, נוכל לפעול להקמת רשתות של אנרגיה מתחדשת. מקורות כאלה, בעיקר רוח ואנרגיה סולארית, דורשים שטח רחב כדי לפעול ביעילות. שיתוף-פעולה אזורי יוכל לאפשר את פיתוחם בצורה היעילה ביותר האפשרית, לטובת כל תושבי האזור. השטחים הפתוחים הרבים ומג-האוויר היציב יחסית שיש במדינות כגון ירדן ומצרים יכולים לאפשר פתרון לייצור אנרגיה סולארית לכל מדינות האזור, בהשקעה משותפת. ככל שהמשבר יתקדם, כך תתעצם גם תופעת המדבור באזורנו – המתרחשת כבר עכשיו – ויגדל גם המחסור במים לשתייה ובקרקע פורייה לחקלאות. גם כאן, שיתוף-פעולה אזורי יוכל לסייע לנו להתמודד. התפלה היא פתרון אפשרי למדינות השוכנות על חוף הים, אך היא יקרה מבחינה אנרגטית וכלכלית. לכן, יידרשו פרויקטים אזוריים לטיפול מקורות מים טבעיים, לצד התפלה מבוססת על אנרגיות מתחדשות ובבעלות ציבורית, על מנת להבטיח גישה למים נקיים לנו ולכל תושבי האזור. בנוסף, פרויקטים חקלאיים משותפים יידרשו כדי להבטיח אספקת מזון שוטפת לכל תושבי האזור תוך שמירה על עקרונות של חקלאות בת-קיימא. את חלקה של ישראל בפרויקטים המשותפים נוכל לממן מתוך ההון העצום שמושקע כיום בהוצאות ביטחון.

הבחירה בידינו. כיום, אנו חיים בחוסר ביטחון שנובע בראש ובראשונה מהשליטה הצבאית בגדה המערבית ובעזה. משבר האקלים עלול להחריף את חוסר הביטחון הזה ואת המתוחות באזור. אבל הוא גם יכול להיות מקפצה לשיתופי-פעולה אזוריים שייטיבו עם כל החיים באזור. אסור לנו להסכים לחיים על החרב במציאות שהולכת ומתחממת – מגיע לנו לחיות בשלום ובביטחון אמיתי.

עשר שנים לאחר-מכן...

עשר שנים אחרי שהתחלנו ליישם את החזון שלנו למאבק במשבר האקלים על-ידי בנייה של שיטה חדשה, ישראל נראית אחרת לגמרי. משבר האקלים היה סכנה מיידית ומאיימת, אבל אנחנו הפכנו אותו להזדמנות; והיום, אנחנו נהנים מרווחה כלכלית שלא ידענו כמותה, בזכות מערכות ציבוריות חזקות. סגרנו תעשיות מזהמות, ובאותה נשימה (של אוויר נקי!) יצרנו המוני משרות ירוקות חדשות. כשאנחנו מקבלים את תלוש השכר שלנו בסוף החודש, כבר לא מפחיד להסתכל עליו, כי אנחנו יודעות שהשכר שלנו תואם את הצרכים שלנו, ושיש מי שדואג שזה יישאר כך – כי בתור עובדות ועובדים, יש לנו כוח. אנחנו יודעים שאם חלילה נהיה חולים, יש לנו על מי לסמוך. לא משנה אם אנחנו גרות במרכז או בפריפריה, שירותי הבריאות כאן מעולים, והם נגישים לכולם.

השכונות שלנו נראות אחרת. הן נעימות יותר, העצים הוותיקים וגם הצעירים שנשתלו בהן כבר נותנים צל, וטוב לחיות בהן. אנחנו לא מבזבזים שעות על עמידה בפקקים ולא מבזבזות שעות נוספות בחיפוש חניה, כי קל ונעים להגיע ליעדנו ברגל ובאופניים, ויש לנו תחבורה ציבורית שבאמת משרתת אותנו. הצעירים שבינינו יכולים לתכנן עתיד בביטחון, והמבוגרים שבינינו נהנים מפנסיה מובטחת. נעים לחיות בדירות שלנו, ומצב הדיור רק הולך ומשתפר. זוכרים כמה נושא הדיור הפחיד אותנו רק לפני עשור? זה נגמר.

גם הכיבוש נגמר. אנחנו לא שולטים יותר צבאית על עם שלם, ובמקום זה, חיים בשלום ובביטחון. גם בתוך ישראל אנחנו נהנים משוויון מלא. לא משנה מי אנחנו – יהודים, ערבים, מזרחים, אשכנזים, יוצאי ברה"מ או יוצאי אתיופיה – אנחנו בעלי-הבית. אנחנו האנשים שחיים כאן, והמקום הזה הוא הבית של כולנו.

והבית הזה בטוח יותר עכשיו. לא, משבר האקלים לא נעלם פתאום. הוא היה כאן כבר לפני עשר שנים ויותר, ויידרש זמן רב להחזיר לאחור את השלכותיו. אבל עכשיו אנחנו יכולים להתמודד עם ההשלכות האלו ולמנוע עוד הידרדרות. לפני עשר שנים חיינו תחת שיטה שלא ספרה אותנו ולא ספרה את הסביבה שלנו. אבל לפני עשר שנים לקחנו לידינו את השליטה על החיים שלנו ועל העתיד של העולם שלנו, נאבקנו במשבר האקלים ובהשלכותיו, עצרנו את הגורמים לו, עברנו למקורות אנרגיה מתחדשים ונקיים, ועכשיו אנחנו בדרך הנכונה. לעולם לא נחזור אחורה יותר. גם אין שום סיבה שנרצה לעשות זאת.

כל זה אפשרי ותלוי בנו. הצטרפו אלינו, ויחד נגרום לזה לקרות.